

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА "БОЧАН проти УКРАЇНИ"

(Заява № 7577/02)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

3 травня 2007 року

ОСТАТОЧНЕ

3 серпня 2007 року

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Воно може підлягати редакційним правкам.

У справі «Бочан проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

- п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), *Голова*,
  - пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
  - п. В. Буткевич (V. Butkevych),
  - пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
  - п. Р. Маруст (R. Maruste),
  - п. Дж. Боррего Боррего (J. Borrego Borrego),
  - пані Р. Ягер (R. Jaeger), *судді*,
- та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), *Секретар секції*,
після обговорення в нарадчій кімнаті 3 квітня 2007 року,
вносить таке рішення, що було прийняте того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена за заявою (№ 7577/02), поданою проти України до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянкою України пані Марією Іванівною Бочан (далі — заявниця) 17 липня 2001 року.

2. Заявницю представляв її син — пан І. Бочан, адвокат, який практикує у місті Тернополі. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженими — паном Ю. Зайцевим та пані І. Шевчук.

3. 20 січня 2006 року Суд вирішив направити на комунікацію Уряду заяву. Відповідно до положень пункту 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо прийнятності та суті заяви одночасно. Він також вирішив відповідно до правила 41 Регламенту Суду надати першочерговість розгляду цієї заяви.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявниця, 1917 року народження, проживає в місті Тернополі.

A. Попередні обставини справи

5. В 1989 році чоловік і син заявниці, пан Б. П. та пан Б. І., стали членами будівельно-ремонтного кооперативного підприємства «Кооператор» (далі —

кооператив). 22 травня 1990 року Тернопільський міський виконавчий комітет (далі — виконавчий комітет) виділив кооперативу дві земельні ділянки в місті Тернополі під будівництво трьох будинків. Рішенням від 14 листопада 1990 року виконавчий комітет передав частину ділянки чоловікові та сину заявниці для будівництва двоквартирного будинку. 27 листопада 1990 року на загальних зборах кооперативу було прийнято рішення, подібне до рішення виконавчого комітету від 14 листопада 1990 року. Невизначеної дати виконавчий комітет повернув кооперативу земельну ділянку, яка була надана пану Б. П. та пану Б. І.

6. 2 грудня 1991 року на загальних зборах кооперативу, на яких головував пан Б. І., було вирішено припинити діяльність кооперативу. Також було вирішено розподілити майно кооперативу між його членами. Зокрема, пану Б. П. було надано ліву частину будинку та пану Б. І. було надано праву частину будинку. Як було пізніше встановлено національними судами, в 1991 році існував тільки фундамент майбутнього будинку. В 1991 році кооператив закрив свій банківський рахунок. Державну реєстрацію кооперативу було скасовано в вересні 1995 року.

7. Будинок було збудовано восени 1994 року.

8. Між 1995 та 1997 роками пан Б. П. безуспішно подавав до Тернопільської міської ради (далі — міська рада) численні заяви, вимагаючи, щоб міська рада надала йому право на користування земельною ділянкою, на якій був збудований будинок.

9. 17 лютого 1997 року пан Б. П. помер. Заявниця успадкувала всю його власність.

10. 8 квітня 1997 року міська рада надала пану Б. І. право користування земельною ділянкою, на якій була збудована права частина будинку.

11. У червні 1997 року заявниця звернулась до Тернопільського міського суду з адміністративною скаргою на те, що міська рада не розглядала її вимогу про надання права користування земельною ділянкою, на якій збудована ліва частина будинку. 9 липня 1997 року суд виніс рішення на користь заявниці і призначив розглянути по суті вимогу заявниці на наступній сесії міської ради.

12. 23 липня 1997 року міська рада надала пану М. право використовувати земельну ділянку, на якій була збудована ліва частина будинку, для подальшого на ній будівництва.

Б. Кримінальне провадження

13. У 1996 році пан М. звернувся зі скаргою до Тернопільської обласної прокуратури на пана Б. І., звинувачуючи останнього у шахрайстві. Пан М. стверджував, що пан Б. І. незаконно намагається заволодіти лівою частиною будинку, яку пан М. купив у нього відповідно до угоди про купівлю-продаж від 18 березня 1993 року. 9 липня 1996 року прокуратура порушила кримінальну справу щодо пана Б. І.

14. У 1997 році пан Б. І. звернувся до Тернопільського обласного управління Служби безпеки України зі скаргою, звинувачуючи пана М. в шахрайстві. Пан Б. І. стверджував, що пан М. підробив офіційні документи щодо лівої частини будинку з метою стати її власником. 13 березня 1997 року обласне управління СБУ порушило кримінальну справу щодо пана М.

15. 25 травня 1997 року обидві кримінальні справи були об'єднані. 15 липня 1997 року Тернопільське міське управління Міністерства внутрішніх справ України закрило кримінальну справу у зв'язку з відсутністю складу злочину в діях пана Б. І. та пана М. Працівники міліції встановили, що пан М. не був членом кооперативу в 1991 році. Вони також встановили, що існували дві різні копії рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року, одна з яких підтверджувала членство пана М. і містила його ім'я замість імені пана Б. П. Ім'я пана Б. П. містилось в іншій копії цього рішення. Працівники правоохоронних органів вважали, що факт існування двох різних копій рішення не мав значення, оскільки жодна з копій не була завірена нотаріально в установленому законом порядку. Вони також встановили, що згідно з результатами експертизи угоди купівлі-продажу від 18 березня 1993 року угода була підроблена шляхом поєднання двох надрукованих текстів. Працівники правоохоронних органів також встановили, що угода не має юридичної сили, оскільки вона не завірена ні нотаріально, ні кооперативом.

В. Перше цивільне провадження

16. В липні 1997 року заявниця звернулась до Тернопільського міського суду з позовом до міської ради, вимагаючи скасувати рішення останньої від 23 липня 1997 року про надання пану М. права користування земельною ділянкою, на якій була збудована ліва частина будинку. Вона також вимагала, щоб суд зобов'язав міську раду надати їй право користування земельною ділянкою під лівою частиною будинку безстроково. Заявницю в провадженні представляв її син — пан Б. І. Пан М. приймав участь у провадженні як третя особа.

17. В ході розгляду справи заявниця стверджувала, що її померлий чоловік був власником лівої частини будинку, який був збудований на спірній земельній ділянці, оскільки ця частина будинку була йому надана згідно з рішенням кооперативу від 2 грудня 1991 року. Після смерті чоловіка вона успадкувала його майно, в тому числі ліву частину будинку. Будівельні роботи були проведені за кошти її та її чоловіка. Вона також стверджувала, що, незважаючи на те, що її син спочатку погодився продати частину будинку пану М., останній відмовився виплатити суму, про яку вони домовились. Таким чином, ліва частина будинку не була продана пану М.

18. Пан М., в свою чергу, стверджував, що в 1993 році він придбав у пана Б. І. фундамент лівої частини будинку і деякі будівельні матеріали, які формально належали пану Б. П. Пан М. також стверджував, що вони домовились про те,

що пан Б. І. закінчить будівельні роботи. Останній цього не зробив, тому пан М. побудував ліву частину будинку за власні кошти. Між 1993 та 1994 роками пан М. виплатив пану Б. І. приблизно 10 000 доларів¹ частинами. Таким чином, пан М. відмовився виплатити пану Б. І. більшу суму, оскільки він закінчив будівельні роботи сам. Пан М. надав копії двох документів, датованих 20 січня 1995 року, відповідно до яких пан Б. І. отримав від пана М. 1 550 000 000 карбованців (колишня валюта в Україні до вересня 1996 року) за ліву частину будинку та що пан М. побудував цю частину будинку і відшкодував гроші, які пан Б. І. заплатив за будівельні матеріали. Пан М. стверджував, що пан Б. І. підписав ці документи як голова кооперативу.

19. Заявниця у відповідь зазначила, що документи, надані паном М. на підтвердження того, що він побудував будинок і купив його, включаючи угоду від 1993 року, були підроблені. Посилаючись на загальне тлумачення відповідного національного законодавства, наданого Пленумом Верховного Суду України, вона також стверджувала, що навіть якщо пан М. брав участь в будівництві лівої частини будинку, він не може, ґрунтуючись на цьому, вимагати надати йому право власності на це майно.

20. Міська рада стверджувала, що її рішення від 23 липня 1997 року було законним, оскільки пан М. надав їм документи, які підтверджували, що він збудував ліву частину будинку.

21. 27 серпня 1997 року Тернопільський міський суд задовольнив позов заявниці і скасував рішення міської ради від 23 липня 1997 року. Він також зобов'язав міську раду надати заявниці право безстрокового користування спірною земельною ділянкою. Суд встановив, що пан М. не може набути це право, оскільки він не був членом кооперативу і в нотаріальному реєстрі відсутня інформація про те, що кооператив передав йому цю земельну ділянку.

22. Міська рада оскаржила це рішення.

23. 29 вересня 1997 року Тернопільський обласний суд повідомив Верховний Суд України про клопотання міської ради передати справу до іншого суду. Міська рада стверджувала, що син заявниці є членом сім'ї одного з суддів Тернопільського обласного суду. 7 жовтня 1997 року ВСУ змінив територіальну підсудність справи та направив апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції до Хмельницького обласного суду замість Тернопільського обласного суду. Заявницю не було повідомлено ні про клопотання міської ради, ні про ухвалу ВСУ про зміну підсудності.

24. 20 листопада 1997 року Хмельницький обласний суд залишив рішення від 27 серпня 1997 року без змін.

25. 10 квітня 1998 року заступник прокурора Хмельницької області подав протест до президії Хмельницького обласного суду, вимагаючи відкрити провадження в порядку нагляду у справі заявниці. 27 квітня 1998 року президія Хмельницького обласного суду задовольнила протест, скасувала рішення від 27

---

¹ Приблизно 7860 євро.

серпня та 20 листопада 1997 року та направила справу на новий розгляд до Тернопільського міського суду. В ухвалі зазначалося, що суди не розглянули всі обставини справи. Зокрема, вони не звернули увагу на угоду про купівлю-продаж від 1993 року та факт отримання грошей, виплачених паном М. згідно з цією угодою. Президія підкреслила, що в матеріалах справи відсутні докази того, що пан Б. П. був членом кооперативу. Вона також зазначила про відсутність будівництва на час, коли кооператив вирішив передати частину будинку пану Б. П. Більше того, сторони не надали жодного документального підтвердження своїх вимог щодо права власності.

26. 22 червня 1998 року ВСУ ухвалив передати справу з Тернопільського міського суду до Хмельницького обласного суду, останній має визначити суд першої інстанції, який буде розглядати справу. За інформацією Уряду Тернопільський міський суд не виконав вказівку ВСУ і справу не передав.

27. 3 липня 1998 року Тернопільський міський суд задовольнив позов заявниці. 25 серпня 1998 року Тернопільський обласний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції. Суди двох інстанцій зробили висновок, що було достатньо доказів того, що пан Б. П. був членом кооперативу. Цей факт був встановлений Тернопільським міським судом у його рішенні від 9 липня 1997 року, яке не було оскаржене і набрало законної сили, відповідно заявниця не може нести відповідальність за відсутність інших документів, які б підтверджували членство її померлого чоловіка. Суди також встановили, що рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року насправді передбачало передачу певних об'єктів, розташованих на спірній земельній ділянці, а саме фундаменту та деяких будівельних матеріалів, які помилково були визначені як будинок. Беручи до уваги угоду про купівлю-продаж від 1993 року, суди встановили, що пан Б. П. не мав права продавати ліву частину будинку, незважаючи на те, чи діяв він як голова кооперативу, чи як приватна особа. Вони також посилались на висновки МВС від 15 липня 1997 року про підробку угоди. Суди також встановили, що документи, надані паном М., зокрема копія рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року, яка підтверджувала його членство і надання йому лівої частини будинку, а також квитанції про витрати на будівництво є недійсні. У будь-якому випадку, участь у витратах на будівництво не може бути достатньою умовою вимоги щодо права власності.

28. 12 жовтня 1998 року заступник Голови ВСУ звернувся до Тернопільського міського суду з вказівкою передати справу до ВСУ для перегляду її в порядку нагляду. Він також повідомив Тернопільський міський суд і пана М. про зупинення виконання рішення від 3 липня 1998 року.

29. 22 грудня 1998 року заступник Голови ВСУ подав протест до Судової палати у цивільних справах, вимагаючи відкриття провадження в порядку нагляду у справі заявниці. 24 березня 1999 року колегія з трьох суддів ВСУ задовольнила протест, скасувала рішення від 3 липня та 25 серпня 1998 року і направила справу на новий розгляд. Вона стверджувала, що відсутні докази

того, що ліва частина будинку належала кооперативу чи пану Б. П. Більше того, була відсутня інформація про те, чи був останній членом кооперативу. Суди нижчих інстанцій не перевірили, чи був будинок збудований паном Б. П. згідно з відповідним законодавством. Колегія також встановила, що суд першої інстанції не взяв до уваги письмові свідчення осіб, які брали участь в будівництві будинку. Колегія підкреслила, що її висновки повинні бути враховані в новому розгляді справи.

30. 25 серпня 1999 року Тернопільський міський суд задовольнив позов заявниці. Суд в значній частині повторив свої висновки, зазначені в рішенні від 3 липня 1998 року. Він також зазначив, що кооператив був власником будь-якого будівельного об'єкта на спірній ділянці до того, як він передав право на ці об'єкти своїм членам, включаючи пана Б. П. 28 вересня 1999 року Тернопільський обласний суд залишив в силі рішення від 25 серпня 1999 року.

31. 6 червня 2000 року заступник Голови ВСУ подав протест до Судової палати у цивільних справах, вимагаючи знову ініціювати провадження в порядку нагляду у справі заявниці. 5 липня 2000 року колегія з трьох суддів ВСУ задовольнила протест, скасувала рішення від 25 серпня та 28 вересня 1999 року і направила справу на новий розгляд. Вона стверджувала, що суди нижчих інстанцій не взяли до уваги вказівки, зазначені в її ухвалі від 24 березня 1999 року. Колегія знову зазначила, що суд першої інстанції не перевірів, чи був кооператив власником спірних об'єктів; чи був кооператив взагалі ліквідований, і, якщо так, то коли він був ліквідований; чи мав кооператив дозвіл на будівництво; також суд не встановив, хто насправді побудував спірну частину будинку. Колегія встановила, що кооператив не мав повноважень для передачі землі третім особам і його члени не мали права на будівництво будинків на цій землі. Насамкінець колегія встановила, що пан М. насправді отримав спірну земельну ділянку, а також всі документи щодо лівої частини будинку, які фактично залишалися у його власності.

32. 9 жовтня 2000 року ВСУ, задовольнивши клопотання пана М., зобов'язав Хмельницький обласний суд направити справу до одного з судів першої інстанції в Хмельницькій області. 1 листопада 2000 року обласний суд передав справу до Чемеровецького міського суду.

33. В листопаді 2000 року пан М. подав зустрічний позов, вимагаючи визнати його право власності на ліву частину будинку.

34. 19 січня 2001 року Чемеровецький міський суд виніс рішення на користь пана М. і відхилив позов заявниці. Він стверджував, що пан М. законно придбав фундамент лівої частини будинку і самостійно закінчив будівництво, що було підтверджено доказами, які були досліджені під час провадження. Зокрема, суд встановив, що угода від 1993 року мала юридичну силу, оскільки вона була підписана працівником правоохоронних органів у квартирі пана М. в 1997 році, і два документи від 20 січня 1995 року також мали юридичну силу відповідно до висновків експертизи. Суд далі прийняв до уваги нотаріально засвідчені заяви 16 свідків, які брали участь в будівельних роботах, та пана Д., якого було

заслухано як свідка та який підтвердив, що пан М. збудував ліву частину будинку за власний рахунок. Суд також посилався на лист від 28 лютого 1996 року, наданий паном М., в якому Тернопільська обласна прокуратура стверджувала, що відповідно до висновків перевірки по справі ліва частина будинку була збудована паном М. Суд також встановив, що пан М. фактично володіє цією частиною будинку, оскільки він оплачував усі комунальні послуги. Суд відмовився прийняти як докази копії квитанцій про придбання будівельних матеріалів, надані заявницею, у зв'язку з тим, що неможливо встановити, чи справді ці будівельні матеріали були використані для будівництва лівої частини будинку.

35. 16 лютого 2001 року заявниця звернулася з клопотанням до ВСУ передати справу до іншого суду у зв'язку з тим, що їй буде складно брати участь у слуханнях у Чемеровецькому міському суді, беручи до уваги її вік і стан здоров'я, з одного боку, і відстань між місцем проживання і місцем проведення слухань, з іншого. 25 лютого 2001 року ВСУ відхилив її клопотання.

36. 1 березня 2001 року Хмельницький обласний суд залишив без змін рішення від 19 січня 2001 року. Суд також встановив, що пан Б. П. не був членом кооперативу, оскільки відсутні документи, які б доводили його членство, крім того, він проживав в іншому місці.

37. В ході проваджень у Чемеровецькому міському суді та в Хмельницькому обласному суді заявниця зверталася з клопотанням про виклик у судові засідання свідків, на письмові свідчення яких посилався пан М., щоб довести, що він збудував ліву частину будинку. Вона стверджувала, що ці свідчення підроблені і дехто зі свідків може підтвердити її твердження про те, що деякі будівельні роботи були проведені за її кошти та кошти її покійного чоловіка. Суди не відреагували на це клопотання.

38. У вересні 2001 року заявниця звернулася з касаційною скаргою на рішення від 19 січня та 1 травня 2001 року відповідно до нової процедури касаційного оскарження. Вона скаржилась на невірну оцінку доказів судами. Заявниця також стверджувала, що суди відмовились викликати свідків, на письмові зауваження яких вони посилались у своїх рішеннях. Вона стверджувала, що ні вона, ні її представник не мали змоги допитати цих свідків.

39. 22 серпня 2002 року Судова палата у цивільних справах розглянула по суті касаційну скаргу заявниці і залишила її без задоволення. ВСУ встановив, що пан М. законно придбав частину фундаменту будинку та має законні підстави користуватись земельною ділянкою, на якій збудована ліва частина будинку. Суд також встановив, що письмові свідчення свідків, які підтверджують, що пан М. закінчив будівництво, були на законних підставах досліджені і враховані під час розгляду справи.

Г. Друге провадження

40. У 2002 році заявниця і пан Б. І. звернулись до Тернопільського міського суду з іншим позовом до пана М., двох інших членів сім'ї пана М. та Тернопільської міської ради, вимагаючи анулювати свідоцтво на право власності на будинок пана М. Заявниця та пан Б. І. також вимагали анулювати деякі інші офіційні документи, в яких зазначалось, що пан М. збудував частину будинку.

41. 12 листопада 2002 року суд відмовив в задоволенні позову заявниці та пана Б. І. 4 лютого 2003 року та 26 травня 2004 року відповідно Тернопільський обласний апеляційний суд та Верховний Суд України залишили без змін рішення суду першої інстанції.

42. Відповідно до тверджень заявниці суди, які розглядали її другу скаргу, ґрунтувалися на висновках Чемеровецького міського суду, Хмельницького обласного суду та ВСУ, які були зроблені під час першого цивільного провадження (див. пп. 36 та 39 вище).

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Цивільний процесуальний кодекс 1963 року (далі — Кодекс) (втратив чинність з 1 вересня 2005 року)

43. Відповідно до пункту 1 статті 133 Кодексу голова ВСУ, його заступники, а також голови обласних судів мають право передати справу на розгляд з одного суду до іншого за клопотанням сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, за заявою прокурора або з власної ініціативи. Пункт 2 статті 133 передбачає, що суд, у провадженні якого знаходиться справа, може передати її на розгляд іншого суду: (а) якщо суд визнає, що даний позов можна зручніше вирішити в суді, юрисдикція якого поширюється за місцем проведення найголовніших дій у справі, або в іншому суді, а не в суді, обраному позивачем; (б) якщо прохання відповідача, місце проживання якого не було відоме, про передачу справи до суду, юрисдикція якого поширюється за місцем його дійсного проживання, буде визнане таким, що заслуговує задоволення. Ніякої ухвали про передачу справи не було винесено.

44. Відповідно до статті 135 Кодексу справа, надіслана з одного суду до іншого в порядку, передбаченому статтею 133, повинна бути прийнята до розгляду судом, якому вона надіслана. Суперечки між судами про підсудність не допускаються.

45. Відповідно до статті 327 рішення, ухвали і постанови суду можуть бути переглянуті в порядку судового нагляду.

46. Згідно із статтею 337 суд, який розглядає справу в порядку нагляду, вправі:
а) залишити рішення, ухвалу, постанову без змін, а протест — без задоволення;

- b) скасувати рішення, ухвалу або постанову повністю або частково і направити справу на новий розгляд до суду першої або касаційної інстанції;
- с) скасувати рішення, ухвалу або постанову повністю або частково і закрити провадження у справі чи залишити заяву без розгляду;
- d) залишити в силі одне з раніше постановлених у справі рішень, одну з ухвал чи постанов;
- е) змінити рішення, ухвалу чи постанову або постановити нове рішення, не передаючи справи на новий розгляд, якщо по справі не вимагається збирання або додаткова перевірка доказів, обставини справи встановлені судом першої інстанції повно і правильно, але допущено помилку в застосуванні норм матеріального права.

47. Стаття 341 передбачає, що вказівки суду, який розглядає справу в порядку судового нагляду, викладені в ухвалі або постанові, є обов'язковими для суду, який заново розглядає дану справу. Ці вказівки обов'язкові в межах, передбачених статтею 319 цього Кодексу. Відповідно до пункту 2 цього положення суд, який розглядає справу в касаційному порядку, не вправі встановлювати обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати наперед питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, а також про те, яка має бути застосована норма матеріального права і яке рішення має бути постановлене при новому розгляді справи.

Б. Цивільний процесуальний кодекс 2004 року (далі — новий Кодекс) (набув чинності з 1 вересня 2005 року)

48. Відповідно до статті 353 нового Кодексу сторони, які беруть участь у справі, мають право оскаржити до ВСУ судові рішення у зв'язку з винятковими обставинами після їх перегляду у касаційному порядку.

49. Відповідно до статті 354 судові рішення у цивільних справах можуть бути переглянуті у зв'язку з винятковими обставинами, якщо вони оскаржені з мотивів визнання судового рішення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, таким, що порушує міжнародні зобов'язання України.

50. Статті 356 та 357 передбачають, що така скарга розглядається колегією суддів Судової палати у цивільних справах ВСУ за наявності не менш як двох третин її чисельності відповідно до правил касаційного провадження.

51. Згідно зі статтею 334 колегія має право:

- a) відхилити касаційну скаргу;
- b) скасувати повністю або частково оскаржуване судові рішення і направити справу на новий розгляд у суд першої або апеляційної інстанції;
- с) скасувати оскаржуване рішення суду апеляційної інстанції і залишити в силі судові рішення, що було помилково скасовано;

- e) скасувати судові рішення і закрити провадження;
- f) змінити рішення або винести рішення по суті справи. Рішення колегії є остаточними.

В. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 3 лютого 2006 року (далі — Закон)

52. Відповідні частини закону передбачають таке:

«Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України».

Стаття 1. Визначення термінів

«1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

...

Конвенція — Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

Суд — Європейський суд з прав людини;

...

Стягувач — а) заявник до Європейського суду з прав людини у справі проти України, на користь якого постановлено рішення Європейського суду з прав людини або з яким досягнуто дружнього врегулювання, чи його представник, чи його правонаступник...

Виконання Рішення — а) виплата Стягувачеві відшкодування та вжиття додаткових заходів індивідуального характеру; б) вжиття заходів загального характеру;

...»

Стаття 10. Додаткові заходи індивідуального характеру

«1. З метою забезпечення відновлення порушених прав Стягувача, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру.

2. Додатковими заходами індивідуального характеру є:

а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який Стягувач мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*);

...»

3. Відновлення попереднього юридичного стану Стягувача здійснюється, зокрема, шляхом:

а) повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі;

б) повторного розгляду справи адміністративним органом.

Стаття 11. Дії Органу представництва щодо вжиття додаткових заходів індивідуального характеру

«1. Протягом трьох днів від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням статусу остаточного Органу представництва:

а) надсилає Стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права порушити провадження про перегляд справи та/або про його право на відновлення провадження відповідно до чинного законодавства...»

ЩОДО ПРАВА

I. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОВОГО ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

A. Скарги щодо несправедливості провадження, відсутності безсторонності та незалежності

53. Заявниця скаржилась відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції на результат та несправедливість першого цивільного провадження, стверджуючи, що суди не були незалежними та безсторонніми. Зокрема, вона скаржилась на те, що Чемеровецький міський суд та Хмельницький обласний суд, які розглядали її справу, відповідно, 19 січня та 1 березня 2001 року, винесли свої рішення під тиском ВСУ, який, в свою чергу, був зацікавлений в певному результаті розгляду справи. Вона також стверджувала, що суди не обґрунтували належним чином свої рішення, не дозволили їй викликати у судові засідання свідків, на письмових свідченнях яких ґрунтувалися винесені рішення. Пункт 1 статті 6 Конвенції у відповідній частині передбачає таке:

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру».

54. Заявниця також скаржилась на те, що вона не мала ефективного доступу до національних засобів захисту, оскільки її справа розглядалась судами, які знаходились дуже далеко від її місця проживання. Вона посилалась на статті 13 та 17 Конвенції, які передбачають таке:

Стаття 13

«Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження...»

Стаття 17

«Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції».

55. Суд зазначає, що скарги заявниці відповідно до статей 13 та 17 Конвенції мають такий же характер, як і скарга на несправедливість розгляду справи і, таким чином, мають бути розглянуті відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції.

1. Щодо прийнятності

56. Суд зазначає, що Уряд не надав зауважень щодо прийнятності зазначених вище скарг.

57. Суд доходить висновку, що ця частина заяви стосується важливих питань фактів і права за Конвенцією, визначення яких вимагає розгляду справи по суті. Він не вбачає підстав для визнання заяви непринятною.

2. Щодо суті

а. Доводи сторін

58. Уряд стверджував, що розгляд справи заявниці був справедливий. Зокрема, Уряд зазначив, що суди, які розглядали справу заявниці, були незалежними та безсторонніми, заявницю не було поставлено у значно несприятливіші умови порівняно з умовами опонента, незважаючи на той факт, що ВСУ ані з'ясував думку заявниці щодо зміни територіальної підсудності її справи, ані надав обґрунтування такої зміни. Уряд стверджував, що якщо суди передають справу з власної ініціативи або на вимогу прокурора, вони можуть попередньо не радитись зі сторонами та не обґрунтовувати своє рішення. Уряд також стверджував, що справу було передано до суду, який не мав територіальної підсудності у справі у зв'язку з тим, що син заявниці був членом сім'ї одного із суддів Тернопільського міського суду.

59. Заявниця не погодилась. Вона стверджувала, що ВСУ змінив територіальну підсудність її справи для винесення такого рішення, яке б ґрунтувалося на фактах, встановлених ВСУ, та яке б було на користь іншої сторони у справі. Вона також наголосила, що той факт, що їй не повідомили про причини зміни територіальної підсудності справи, доводить її вищевказані твердження. Заявниця не надала зауважень щодо того, чи мав її син родинні зв'язки з суддею обласного суду, але стверджувала, що вона особисто не має родичів серед працівників цього суду.

б. Оцінка Суду

60. Суд вважає, що відповідно до обставин справи він має визначити, чи оскаржуване провадження в українських судах в цілому сумісне з правом

заявниці на справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом в значенні пункту 1 статті 6 Конвенції.

61. Суд перш за все нагадує, що судова система, в якій можливо скасувати судові рішення, яке стало остаточним і обов'язковим, судом вищої інстанції через протест, внесений суб'єктом владних повноважень, несумісна з принципом юридичної визначеності, який є одним з фундаментальних елементів верховенства права в значенні пункту 1 статті 6 Конвенції (див. рішення «Брумареску проти Румунії» (*Brumarescu v. Romania*) [GC], № 28342/95, п. 61, ECHR 1999\$VII, рішення «Совтрансавто Холдінг проти України», № 48553/99, п. 72, ECHR 2002\$VII, та рішення «Рябих проти Росії» (*Ryabukh v. Russia*), № 52854/99, п. 66, від 24 липня 2003 року).

62. Суд зазначає, що справа заявниці переглядалась тричі, внаслідок винесення заступником прокурора Хмельницької області та заступником голови ВСУ протестів на, в загальній кількості, шість послідовних рішень судів першої та другої інстанцій.

63. Однак скасування остаточного рішення є одноразовою дією, яка не створює тривалої ситуації, навіть якщо таке скасування має наслідком повернення справи на новий розгляд, що і мало місце у справі заявниці (див., *mutatis mutandis*, «Волошук проти України» (*Voloshchuk v. Ukraine*) (ухвала), № 51394/99, від 14 жовтня 2003 року, та «Сардін проти Росії» (*Sardin v. Russia*) (ухвала), № 69582/01, ECHR 2004\$II). Суд зазначає, що ухвали, які стали результатом розгляду протестів в порядку нагляду у справі заявниці, були винесені 27 квітня 1998 року, 24 березня 1999 року та 5 липня 2000 року відповідно, більше як за шість місяців до подання заяви до Суду (17 липня 2001 року). Таким чином, відповідно до пункту 1 статті 35 Конвенції Суд не може розглядати це питання по суті.

64. Суд зазначає, що твердження заявниці в основному стосуються чотирьох питань, а саме:

(а) чи були суди, які розглядали справу заявниці, незалежними та безсторонніми;

(б) чи перешкоджав розгляд справи саме Чемеровецьким міським судом та Хмельницьким обласним судом участі заявниці в судових засіданнях;

(с) чи було дотримано принципу рівності сторін, беручи до уваги те, що національні суди не допитали свідків, письмові свідчення яких суд прийняв як докази; та

(д) чи були рішення Чемеровецького міського суду від 19 січня 2001 року, Хмельницького обласного суду від 1 березня 2001 року та ВСУ від 22 серпня 2002 року достатньо обґрунтовані.

65. Щодо першого питання, Суд повторює: щоб встановити, чи може суд вважатися «незалежним» відповідно до п. 1 статті 6, необхідно, зокрема, звернути увагу на спосіб призначення його членів та строки їх повноважень, існування гарантій проти зовнішнього тиску та наявність зовнішніх ознак незалежності (див., серед багатьох інших джерел, «Фіндлей проти Сполученого

Королівства» (Findlay v. United Kingdom), рішення від 25 лютого 1997 року, Reports 1997\$I, с. 281, п. 73).

66. Суд далі нагадує, що «безсторонність», в сенсі п. 1 статті 6, має визначатися відповідно до суб'єктивного критерію, на підставі особистих переконань та поведінки конкретного судді у конкретній справі — тобто, жоден з членів суду не має проявляти будь-якої особистої прихильності або упередження, та об'єктивного критерію — тобто, чи були у судді достатні гарантії для того, щоб виключити будь-які легітимні сумніви з цього приводу (див., серед багатьох інших джерел, «Булут проти Австрії» (Bulut v. Austria), рішення від 22 лютого 1996 року, Reports 1996\$II, с. 356, п. 31, та «Томан проти Швейцарії» (Thomann v. Switzerland), рішення від 10 червня 1996 року, Reports 1996\$III, с. 825, п. 30). Відповідно до об'єктивного критерію має бути визначено, чи наявні факти, що можуть бути перевірені, які породжують сумніви щодо відсутності безсторонності судів. У цьому зв'язку навіть зовнішні ознаки мають певне значення. Ключовим питанням є питання довіри, яку суди в демократичному суспільстві мають вселяти суспільству і, перш за все, сторонам у процесі.

67. Суд зазначає, що заявниця не скаржилась на відсутність особистої безсторонності суддів, які брали участь у розгляді її справи. З іншого боку, вона стверджувала, що поєднання різних факторів викликають сумніви щодо незалежності та безсторонності суддів ВСУ та суддів, яким справа була передана 9 жовтня 2000 року. Зокрема, цими факторами були зміна територіальної підсудності справи ВСУ, який категорично не погодився з встановленими судами нижчих інстанцій фактами, а також те, що ВСУ не взяв до уваги клопотання заявниці та не обґрунтував таку зміну підсудності.

68. У цій справі складно розмежувати питання щодо безсторонності суду та його незалежності, оскільки аргументи заявниці щодо відсутності безсторонності і незалежності суду ґрунтуються на тих самих фактичних твердженнях. Відповідно Суд буде розглядати обидва питання разом (див. «Лангборгер проти Швеції» (Langborger v. Sweden), рішення від 22 червня 1989 року, Серія А, № 155, п. 32), встановлюючи існування переконливих фактів, які могли б піддати сумнівам незалежність та безсторонність судів.

69. Суд зауважує, що підставою для повторних скасування рішень, винесених на користь заявниці, та для перегляду справи була незгода Хмельницького обласного суду та ВСУ з оцінкою фактів судами нижчих інстанцій. Більше того, в своїй ухвалі від 5 липня 2000 року ВСУ висловив свою позицію щодо одного з основних питань у справі, а саме чи мав кооператив право передавати частину будинку і земельну ділянку третій стороні (див. пункт 31 вище).

70. Суд також зазначає, що після того, як суди двох інстанцій, а саме Тернопільський міський суд та Тернопільський обласний суд, вдруге зробили висновки, протилежні висновкам ВСУ, останній направив справу до судів іншої територіальної підсудності. Жодного процесуального рішення у зв'язку з цим винесено не було.

71. Суд нагадує, що роль національних судів в організації судових проваджень у тому, щоб забезпечити належне здійснення правосуддя. Направлення справи на розгляд іншому судді або суду підпадає під межі самостійної оцінки державних органів в таких справах. Існує низка факторів, а саме, наприклад, доступність засобів, кваліфікація суддів, конфлікт інтересів, доступність місця слухання справи для сторін тощо, які державні органи повинні брати до уваги, змінюючи територіальну підсудність. Незважаючи на те, що до компетенції Суду не входить оцінювати, чи існували законні підстави у державних органів для передачі справи окремому судді чи суду, Суд має бути впевнений в тому, що така зміна територіальної підсудності відповідала положенням пункту 1 статті 6 Конвенції та, зокрема, вимозі об'єктивної незалежності та безсторонності.

72. На думку Суду, зміна територіальної підсудності справи як така не є проблемою в значенні Конвенції. Проте Суд зазначає, що заявницю не було повідомлено про підстави пере направлення її справи і вона не мала можливості надати свої зауваження з цього питання. За відсутності будь-якого процесуального рішення щодо зміни територіальної підсудності залишається неясним, чи розглядалися судами належним чином аргументи заявниці щодо можливих перешкод для її участі у провадженні у зв'язку з її віком та станом здоров'я.

73. Суд далі нагадує, що відповідно до тверджень Уряду справу заявниці було пере направлено до судів іншої територіальної підсудності у зв'язку з існуванням сумнівів щодо безсторонності Тернопільського обласного суду.

74. Суд зазначає, що на різних стадіях провадження ВСУ зробив багато спроб, одна з яких була безуспішною, передати справу іншим судам в іншій області (див. пункти 23, 26 та 32 вище). Таким чином, можна припустити, що існували законні підстави для такої зміни підсудності, які були вагоміші за аргументи заявниці щодо можливих для неї труднощів доступу до судів нижчої інстанції. Проте Суд зазначає, що невиконання Тернопільським міським судом вказівок ВСУ від 22 червня 1998 року про зміну підсудності справи (пункт 26 вище) не згадувалося в жодному подальшому рішенні і тільки за клопотанням пана М. в 1999 році справу було передано на розгляд до іншого суду (пункт 32 вище). Така зміна територіальної підсудності була здійснена ВСУ після вираження категоричної незгоди з висновками судів нижчих інстанцій щодо фактів у справі та після висловлення своєї позиції щодо одного з головних аспектів справи, а саме щодо компетенції кооперативу передавати право власності, навіть до здійснення судами нижчих інстанцій нової оцінки фактів і дослідження доказів (див. пункт 31 вище). Також, враховуючи той факт, що ВСУ не обґрунтував своє рішення щодо зміни територіальної підсудності справи, Суд вважає, що побоювання заявниці про те, що судді ВСУ, включаючи заступника Голови, мали попередньо сформовану позицію щодо результату розгляду справи та що судді, яким було передано справу 9 жовтня 2000 року,

будуть розглядати справу відповідно до висновків ВСУ, можна вважати об'єктивно обґрунтованими.

75. Суд вважає, що така процесуальна ситуація в цілому також порушує принцип юридичної визначеності (див. «Рябих проти Росії» (*Ryabukh v. Russia*), № 52854/99, пп. 51–52, ECHR 2003\$XI). Той факт, що позиція ВСУ по суті у справі заявниці відрізняється від позиції судів нижчих інстанцій, не може бути єдиною підставою для повторних переглядів справи. Повноваження ВСУ щодо перегляду справи повинно здійснюватись для виправлення юридичних та судових помилок, а не змінювати оцінку фактів судів нижчих інстанцій.

76. Суд також звертає увагу на існування інших аспектів провадження, що розглядається, які викликають сумніви щодо додержання права заявниці на справедливий розгляд справи у значенні пункту 1 статті 6 Конвенції.

77. Зокрема, Суд звертає увагу, що заявниця скаржить на недостатню обґрунтованість судових рішень та відмову суду викликати у судові засідання свідків, на письмових показаннях яких ґрунтувались рішення.

78. У зв'язку з цим Суд нагадує, що відповідно до його усталеної прецедентної практики, яка відображає принцип належного здійснення правосуддя, судові рішення повинні в достатній мірі містити мотиви, на яких вони ґрунтуються. Питання про те, чи суд виконав обов'язок мотивувати своє рішення, який впливає з положень статті 6 Конвенції, може бути вирішено тільки в світлі обставин справи (див. «Руїз Торія проти Іспанії» (*Ruiz Torija v. Spain*), рішення від 9 грудня 1994 року, Серія А № 303\$А, п. 29). Суд також нагадує, що незважаючи на право осіб, яким пред'явлено кримінальне обвинувачення, на присутність і допит свідків, гарантоване підпунктом (d) пункту 1 статті 6 Конвенції, пункт 1 статті 6 не встановлює будь-яких правил щодо прийнятності доказів або шляху, яким вони повинні бути оцінені в цивільних справах, залишаючи вирішення цих питань національним судам та національному законодавству (див., серед інших джерел, «Гарсія Руїз проти Іспанії» (*Garcia Ruiz v. Spain*) [GC], № 30544/96, п. 28, ECHR 1999\$I). Однак Суд зазначає, що положення пунктів 2 та 3 статті 6 є досить відносними поза жорсткими межами кримінального законодавства, де ці принципи закріплені в загальному понятті справедливого суду, як це викладено в пункті 1 статті 6 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, «Домбо Бегеер Б. В. проти Нідерландів» (*Dombo Beheer B. V. v. the Netherlands*), рішення від 27 жовтня 1993 року, Серія А № 274, пп. 32–35, та «Альберт та Ле Компте проти Бельгії» (*Albert and Le Compte v. Belgium*), рішення від 10 лютого 1983 року, Серія А № 58, п. 30).

79. Повертаючись до обставин цієї справи, Суд зазначає, що спір стосувався права власності на частину будинку та, в результаті, на земельну ділянку, на якій була розташована ця частина будинку. Національні суди повинні були встановити, чи мала заявниця законні підстави стверджувати, що її померлий чоловік був власником оспорюваної частини будинку до смерті.

80. Вимоги заявниці ґрунтувались на двох основних аргументах. По-перше, відповідно до тверджень заявниці ліва частина будинку була збудована за її та її

чоловіка кошти. По-друге, її чоловік законно отримав право власності на ліву частину будинку відповідно до рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року і, таким чином, ні кооператив, ні пан Б. І. не мали права продавати цю частину будинку.

81. Суд зазначає, що національні суди відхилили перший аргумент заявниці, посилаючись на письмові показання шістнадцяти свідків, показання пана Д., якого було особисто допитано, та лист прокуратури від 28 лютого 1996 року, який підтверджував, що пан М. збудував ліву частину будинку за власний рахунок. Заявниця заперечувала проти достовірності цього доказу. Вона також стверджувала, що дехто зі свідків, чії письмові показання були досліджені у судовому засіданні, можуть підтвердити її твердження про будівництво будинку. Заявниця заявляла клопотання про виклик цих свідків, щоб вона могла їх допитати. Суди не розглянули клопотання заявниці, і жодного з шістнадцяти свідків не було викликано.

82. Неможливо встановити, чи суди просто не розглянули клопотання заявниці, чи вони мали намір залишити його без задоволення, а у випадку саме такого наміру, то які були підстави для такого рішення. Суд вважає, що така ситуація зашкодила використанню права заявниці ефективно представляти справу в суді в значенні пункту 1 статті 6 Конвенції.

83. Окрім того, Суд вважає, що національні суди, відхиливши другий аргумент заявниці щодо будівництва лівої частини будинку, не прокоментували законність рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року. Більше того, вони не прокоментували твердження заявниці про те, що відповідно до висновків правоохоронних органів від 15 липня 1997 року угода від 1993 року, за якою кооператив продав той самий об'єкт пану М., була підробленою.

84. Суд зазначає, що питання законності рішення загальних зборів кооперативу від 2 грудня 1991 року та угоди від 1993 року було вирішальним для результату розгляду справи і, таким чином, вимагало особливої уваги та коментарів. До завдань Суду не входить вирішення того, якими були б найбільш оптимальні шляхи вирішення цих питань для національних судів. Однак, на думку Суду, національні суди, ігноруючи твердження заявниці щодо вище згаданих питань в цілому, не дивлячись на те, що ці питання були специфічними, важливими і стосувались справи, не дотримались своїх зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції щодо достатньої вмотивованості своїх рішень.

85. Беручи до уваги обставини справи, за яких ВСУ змінив територіальну підсудність, і відсутність достатнього обґрунтування у рішеннях національних судів та розглядаючи ці питання разом і в їх сукупності, Суд вважає, що право заявниці на справедливий розгляд справи незалежним і безстороннім судом у значенні пункту 1 статті 6 Конвенції було порушено. Відповідно мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

Б. Скарга щодо тривалості провадження

86. Заявниця скаржить на те, що тривалість першого цивільного провадження не відповідала вимозі «розумного строку», що передбачена пунктом 1 статті 6 Конвенції.

87. Суд зазначає, що загальна тривалість проваджень у судах трьох інстанцій становила приблизно три роки і три місяці, не враховуючи періоди між 20 листопада 1997 року та 27 квітня 1998 року, 25 серпня 1998 року та 24 березня 1999 року, 28 вересня 1999 року та 5 липня 2000 року, коли справа не розглядалась (див. «Єманаківа проти Росії» (Yemanakova v. Russia), № 60408/00, п. 41, рішення від 23 вересня 2004 року, та «Єфіменко проти України» (Efimenko v. Ukraine), № 55870/00, п. 51, рішення від 18 липня 2006 року). Період, який підпадає під компетенцію Суду, *ratione temporis*, становить три роки і один місяць. Суд вважає, що цей період не становить порушення вимоги розумного строку за пунктом 1 статті 6 Конвенції. Відповідно ця частина скарги є явно необґрунтована у значенні пункту 3 статті 35 і має бути відхилена відповідно до пункту 4 статті 35 Конвенції.

II. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОВОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ

ДО КОНВЕНЦІЇ

88. Заявниця скаржилась, що її було незаконно позбавлено майна в результаті першого провадження. Вона посилалась на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає таке:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів».

89. Уряд стверджував, що відповідно до національного законодавства, на яке посилались і тлумачили суди під час двох цивільних проваджень, заявниця не мала ані права, ані вимоги, яка б прирівнювалась до правомірного очікування, в значенні статті 1 Першого протоколу, щодо частини оспорюваного будинку. Відповідно Уряд стверджував, що скарга заявниці має бути відхилена як необґрунтована.

90. Заявниця стверджувала, що вона є законним власником лівої частини будинку як спадкоємиця свого чоловіка. Вона стверджувала, що була неправомірно позбавлена свого права власності судами, які розглядали її

перший цивільний позов. Заявниця також стверджувала, що результат другого цивільного провадження не стосувався цієї справи, оскільки суди, які розглядали її позови в 2002–2004 роках, обґрунтовували свої рішення фактами, встановленими судами, які розглядали її перший цивільний позов.

91. Суд зазначає, що скарги відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції прямо пов'язані зі скаргами, розглянутими відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції. Беручи до уваги факти, встановлені відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції (див. пункт 85 вище), Суд робить висновок проте, що ця скарга є прийнятною, але не порушує жодного питання, яке б відрізнялось від вище встановлених. Відповідно Суд не вважає за необхідне розглядати скаргу заявниці відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції (див. «Глод проти Румунії» (Glod v. Romania), № 41134/98, п. 46, рішення від 16 вересня 2003 року, та рішення «Альбіна проти Румунії» (Albina v. Romania), № 57808/00, п. 43, від 28 квітня 2005 року).

III. ЩОДО СТВЕРДЖУВАНОГО ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 14 КОНВЕНЦІЇ У ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЕЮ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ

92. Заявниця стверджувала, що її було піддано дискримінації щодо реалізації її права власності, всупереч статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу, у зв'язку з результатом першого цивільного провадження.

93. Суд зазначає, що заявниця не надала достатніх доказів щодо цих тверджень. Більше того, заявниця не уточнила підстави, за якими її стверджувало було піддано дискримінації. Суд робить висновок про те, що скарги заявниці відповідно до статті 14 Конвенції у поєднанні зі статтею 1 Першого протоколу мають бути відхилені як явно необґрунтовані відповідно до пунктів 3 та 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

94. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

95. Заявниця вимагала 10 000 000 грн¹ відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

---

¹ Приблизно 1 641 956 євро.

96. Уряд стверджував, що вимоги заявниці щодо справедливої сатисфакції необґрунтовані.

97. Суд не знаходить жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та заявленою матеріальною шкодою і тому відхиляє зазначені вимоги заявниці. Суд також зазначає, що заявниця має право відповідно до українського законодавства на повторний розгляд справи національним судом у світлі встановленого Судом порушення щодо недотримання національними судами статті 6 Конвенції у справі заявниці (див. пп. 48–52 вище).

98. Щодо відшкодування моральної шкоди Суд зазначає, що заявниця мала зазнати певних незручностей та переживань у зв'язку з непевністю і безнадією, і відповідно, здійснюючи свою оцінку на засадах справедливості, як вимагається статтею 41 Конвенції, Суд присуджує заявниці 2000 євро.

Б. Судові витрати

99. Заявниця не надала жодних вимог. Таким чином, Суд нічого не присуджує.

В. Пеня

100. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсотки.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує скарги щодо несправедливості провадження та щодо порушення статті 1 Першого протоколу прийнятними, решту скарги — неприйнятною;
2. Постановляє, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
3. Постановляє, що у цій справі немає необхідності розглядати окремо скаргу заявниці за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції;
4. Постановляє, що:
  - (а) протягом трьох місяців з дня, коли рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має сплатити заявниці 2000 євро (дві тисячі євро) відшкодування моральної шкоди плюс будь-який податок, який може бути стягнуто із зазначеної суми, ця сума має бути конвертована у національну валюту держави-відповідача на день здійснення платежу;

(б) зі спливом зазначеного тримісячного строку і до повного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (simple interest) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в цей період, плюс три відсотки;

5. Відхиляє інші вимоги заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 3 травня 2007 року відповідно до пп. 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

К. ВЕСТЕРДІК (C. WESTERDIEK)
СЕКРЕТАР

П. ЛОРЕНЦЕН (P. LORENZEN)
ГОЛОВА